

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- **yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahjärjestelmän muutoksista**

Hallituksen esitysluonnos ja siinä tehdyt ehdotukset koskettavat varhaislapsuuttaan eläviä lapsia. Varhaislapsuus on ajanjakso, joka luo perustan lapsen fyysiselle, sosiaaliselle ja emotionaaliselle kehitykselle. Kaikki tähän ajanjaksoon vaikuttavat päätökset, vaikka ne koskettavat pääosin lapsen vanhempia tai huoltajia, tulee punnita ensisijaisesti lapsen edun näkökulmasta. Tätä edellyttää myös Lapsen oikeuksien sopimus.

Lapsen etu ja lapsen oikeuksien sopimus edellyttävät, että esitysluonnoksen jatkovalmistelussa kiinnitetään huomiota imetykseen ja imetyksen tukemiseen. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan ja ravitsemukseen. Tämän oikeuden turvaamiseksi sopimusvaltioiden tulee varmistaa, että yhteiskunnan kaikki kerrokset, erityisesti vanhemmat ja lapset, saavat tietoa imetyksen eduista ja vanhemmat imetykseen tarvitsemansa ja toivomansa tuen. (YK 1991.)

Imetyksen huomioimista vahvemmin osana esityksen jatkovalmistelua edellyttää myös Suomessa käynnissä oleva imetyksen edistämisen kansallinen toimintaohjelma (THL 2018). Toimintaohjelman tavoitteena on nostaa Suomi imetyksen kärkimaaksi, mihin sisältyy muun muassa täysimetyksen ja imetyksen keston pidentäminen suositusten ja WHO:n tavoitteiden mukaisesti. Vuoden 2019 imeväisruokintaselvityksen mukaan imetys on Suomessa aiempaa yleisempää. Tavoitteista jäädään kuitenkin edelleen selvästi. Suomalaisista lapsista täysimetettyjä on 6 kuukauden iässä 9 % lapsista, kun WHO:n tavoite on 50 %. Suosituksen mukaan vuoden ikäisistä lapsista imetettyjä on 58 % (Ikonen ym. 2020).

Jos imetystä ei huomioida varsinaisessa esityksessä kattavammin kuin mitä luonnoksessa on tehty, menetetään tilaisuus merkittävällä tavalla edistää väestötasolla lasten ja imettävien vanhempien terveyttä. Imetys vähentää ja lieventää lasten infektioita sekä antaa pitkäaikaista suojaa ylipainoa ja monia sairauksia vastaan. Äitejä imetys suojaa rinta- ja munasarjasyövältä sekä tyyppin 2. diabetekselta.

Väestötason terveysvaikutusten lisäksi on todennäköistä, etteivät uudistuksen tavoitteet hoivavastuiden tasaisemmasta jakautumisesta toteudu suunnitellusti, jos imetyksen merkitystä perheiden päätöksenteossa ei tunnisteta. Suomalaisista vanhemmista merkittävä osa haluaa imettää suositusten mukaisesti ja imetys on monessa perheessä tekijä, joka painaa vaakakupissa, kun tehdään lapsen hoitoon liittyviä päätöksiä.

Imetys on perinteisesti liitetty Suomessa vahvasti vanhempainvapaaseen (Kytölä 2019). Imetystä työlainsäädännössä ja työelämässä tukeville toimille ei ole katsottu olevan tarvetta, sillä imettävän vanhemman, lähes kaikissa tapauksissa äidin, on mahdollista olla vanhempainvapaalla. Tämä siitään huolimatta, ettei vanhempainvapaan kesto ansiosidonnaisena etuutena ilman kotihoidon tukea ole kattanut kansallisen imetyssuosituksen mukaista 12 kuukauden ajanjaksoa. Hallituksen esitysluonnosta tulisikin nyt täydentää siten, että se kokonaisuutena tukee imetyssuosituksen toteutumista, lapsen oikeutta imetykseen ja vanhemman oikeutta imetystukeen sekä huomioida uuden tilanteen, jossa tavoitteena on hoivavastuiden tasaisempi jakautuminen ja tätä kautta imettävän vanhemman palaaminen työelämään tai töiden aloittaminen aiempaa aikaisemmin.

- **kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

-

- **kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Hallituksen esityksessä ehdotettua vanhempainpäivärahopäivien kokonaislukumäärän lisäystä ja yhtäjaksoisen päiväraajakson pidentämistä noin kahdella kuukaudella nykyisestä voidaan pitää perheiden ja lasten kannalta myönteisenä. Samoin myönteisenä voidaan pitää ehdotettuja joustoja sekä perheiden moninaisuuden ja moninaisten tilanteiden parempaa huomioimista.

Lapsen edun ja oikeuksien sekä imetyksen ja sen kansanterveydellisten vaikutusten turvaamisen näkökulmasta perheille tulisi kuitenkin lopullisessa esityksessä turvata mahdollisuus omien imetystavoitteiden saavuttamiseen joko niin, että imettävä vanhempi voi olla kotona vauvan kanssa suosituksen mukaiset 12 kuukautta tai niin, että hän voi palata työelämään, jonka käytännöt tukevat suosituksen mukaisen imetyksen jatkamista. Suomessa suositellaan rintamaitoa vauvan ainoaksi ravinnoksi 4-6 kuukautta. 6-10 kuukauden kohdalla suositus on ruokavalion monipuolistaminen imetystä turvaten. 10 kuukauden jälkeen suositus on, että vauva siirtyy vähitellen perheen ruokiin ja

ateriarytmiin ja imetys täydentää ravitsemusta vähintään 12 kuukauden ikään tai niin pitkään kuin perhe toivoo.

Se, että hallituksen esitysluonnoksen sivulla 79 todetaan, ettei lakiehdotuksen mukainen vanhempainpäivärahojen muutos estä edellä mainittujen ravitsemussuositusten toteutumista, ei Suomen kansainvälisten tai kansallisten velvoitteiden näkökulmasta riitä. Tulevien lakien tulee edesauttaa ja tukea suosituksen mukaisen imetyksen ja tätä kautta pienten lasten laadukkaan varhaisravitsemuksen toteutumista. Työ- ja sosiaalilainsäädännön vuorovaikutus tulee tunnistaa esityksessä entistä paremmin. Työlainsäädännön tulee huomioida imettävän vanhemman erityistarpeet, mikäli hoivarooleja halutaan aidosti muotoilla uudelleen ja lisätä perheiden tosiasiallisia mahdollisuuksia jakaa hoivaa uusilla tavoilla ja tasaisemmin (Kytölä 2019).

Perheiden valinnanvapautta tulisi tukea ja erilaiset tilanteet huomioida esitysluonnoksessa myös niin, että vanhempien mahdollisuutta käyttää vapaita yhtäaikaista joustavoitettuihin siten, että perhe voisi tilanteestaan riippuen pitää vapaita yhtäaikaista 18-30 päivää. Tämänhetkessä esitysluonnoksessa vanhempainrahan samanaikainen maksaminen saman lapsen hoidon perusteella molemmille vanhemmille on rajattu olemassa olevan lainsäädännön mukaisesti noin kolmeen viikkoon. Synnytyksen jälkeinen aika on imetyksen käynnistymisen ja sujumuuden näkökulmasta kriittisen tärkeä ajanjakso, jossa toisen vanhemman tai huoltajan tuella on suuri merkitys. Vanhempien yhtäaikaista kotona oloa myös tukisi synnyttäneen vanhemman toipumista, jaksamista ja hyvinvointia herkkänä lapsivuodeaikana.

Toisen vanhemman osallistumisen ja tuen merkitys imetyksen sujumiselle tunnistetaan hallituksen esitysluonnoksessa sivulla 79. Esityksessä todetaan, "tutkimusten mukaan puolison osallistuminen vauvan ja perheen muiden lasten hoitoon sekä kotitöiden tekemiseen tukee äidin imetystä. Näin ollen uudistuksen tavoitteet isien vapaiden lisäämisestä ja tasa-arvoisesta vanhemmuudesta osaltaan tukevat myös äidin imetystä ja sen jatkumista mahdollisimman pitkään." Tässä kohtaa esityksessä sorrutaan yksinkertaistamiseen. Puolison osallistuminen ja käytännön apu ja tuki kyllä tukevat tutkitusti imetystä sen alkuvaiheessa ja siinä tapauksessa, että toinen vanhempi tukee imettävän vanhemman imetystavoitetta ja hänen osallistumisensa mahdollistaa toiselle konkreettisesti imetykseen keskittymisen. Tilanne on esityksessä kuvattua monimutkaisempi, kun imettävän vanhemman aikaa vaatii työelämä. Tällöin toisen vanhemman osallistuminen ei yksinään riitä, vaan tarvitaan imetystä tukevia työelämän rakenteita.

- **kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien**

-

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin**

-

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin**

-

Laki varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin**

Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että lasten ja perheiden näkökulmasta on tärkeää, että vanhempainvapaat ja varhaiskasvatuksen palvelut muodostavat joustavan ja yhtenäisen kokonaisuuden. Tämä on totta ja edellyttää, että varhaiskasvatuslain muutoksissa huomioidaan niiden mahdolliset vaikutukset siihen, että alle 1-vuotiaiden lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen lisääntyy. Näiden lasten sekä lasten, joita perhe haluaa imettää toiveidensa mukaan pidempään, oikeus rintamaitoon tulee turvata. Käytännössä tämä edellyttää, että imettävä vanhempi voi varhaiskasvatuksen lomassa käydä imettämässä lasta tai että varhaiskasvatuspaikka ottaa vastaan, säilyttää ja tarjoaa pumpatun rintamaidon imetyksen jatkumista ja turvaamista toivovan perheen lapselle.

Laki työsopimuslain ja laki merimiesten työsopimuslain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimuslakiin ja laki merimiesten työsopimuslakiin**

Hallituksen nykyisessä esitysluonnoksessa ei riittävästi tunnisteta työ- ja sosiaalilainsäädännön vuorovaikutusta tavalla, joka aidosti edistäisi lapsen oikeuksien toteutumista suhteessa laadukkaaseen varhaisravitsemukseen tai hoivaroolien uudelleen muotoilua.

Työlainsäädännön ja tätä kautta työelämän on tuettava imetyssuosittelun toteutumista perheissä, joissa vanhemmat haluavat yhdistää alle vuoden ikäisen lapsen imetyksen ja työssäkäynnin tai joissa halutaan imettää pitkään. Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa tulisi huomioida sääntely, jolla voidaan mahdollistaa ja turvata oikeus palkallisiin imetyks- tai pumppaustaukoihin. Tämä oikeus on sisällytetty Kansainvälisen työjärjestö ILO:n Äitiyssuojelusopimukseen (Artikla 10), jota Suomi ei vielä ole ratifioinut. Myös WHO konkretisoidessaan Lapsen oikeuksien 24 artiklan mukaista tulkintaa siitä, millaista tietoa, opetusta ja tukea imetyksen eduista tulisi jäsenvaltioissa antaa (WHA54.2), kehottaa jäsenvaltioita edistämään erityisesti imetyksen ja työelämän yhteensovittamista (kohta 3); vahvistamaan ja kehittämään uusia lähestymistapoja suojella, edistää ja tukea puolen vuoden

täysimetystä sekä imetyksen jatkamista muun ravinnon ohella kahteen ikävuoteen saakka ja pidempäänkin (kohta 4) sekä sisällyttämään imetystauot työaikaan. WHO näkee imetystauot yhtenä Lapsen oikeuksien sopimuksen 24 artiklan mukaisena konkreettisenä keinona, jolla valtio voi tukea ja edistää WHO:n imetyssuosituksen mukaista terveystavoitetta lisätä vanhempien mahdollisuuksia imettää lasta. Säännökset imetystauoista olisivat vahvasti myös työelämäntasapainodirektiivin hengen mukaisia.

Esimerkin kokonaisvaltaisesta työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta tarjoaa Norja, jossa oikeus imetystaukoihin työaikana on jäsennetty kokonaisvaltaisena tasa-arvo- ja terveystavoitteena kysymyksenä (Kytölä 2019). Norjassa katsotaan, että imetystauot palvelevat samanaikaisesti sekä tasa-arvoa että maan terveystavoitteita imetyksen lisäämisestä. Lisäksi imetystauot nähdään keinona kannustaa imettäviä vanhempia palaamaan aikaisemmin työelämään ja toista vanhempaa jakamaan oikeutta vanhempainvapaisiin (Kytölä 2019).

Imetystauoista puhuttaessa tulisi huomioida myös se, että suosituksen mukainen imetys hyödyttää työnantajaa. Lapsen imetyksen jatkaminen suositusten mukaan sen jälkeen, kun imettävä vanhempi aloittaa työelämässä tai varhaiskasvatuksessa, vähentää sairaan lapsen hoidosta aiheutuvia poissaoloja työpaikalta sekä poissaoloista aiheutuvia kustannuksia ja lisätyötä.

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin**

-

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin**

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

-

- **Vaikutukset yrityksiin**

-

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

-

- **Muut yhteiskunnalliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset lapsiin ja perheisiin**

-

- **Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon**

-

- **Vaikutukset yhdenvertaisuuteen**

-

- **Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään**

-

- **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvioinnille? Jos on, niin mikä?**

-

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan

-

Muut mahdolliset kommentit

-

Kuusaari Tuuli-Annika
Imetyksen tuki ry

Ohtonen-Jones Saija
Imetyksen tuki ry